

Rostislav Smíšek

Markéta Marie Španělská v alegorické řeči barokních performancí

Předkládaná habilitační práce se pokouší sledovat a naznačit vývoj a proměnu alegorických složek multimediálního obrazu Markéty Marie Španělské (1651-1673), první manželky císaře Leopolda I. (1640-1705), v symbolické řeči barokních performancí. Mezi ně nelze počítat pouze divadelní, hudební a operní představení, ale také korunovace, nejrůznější karusely (turnaje), slavnostní vjezdy do měst a okázalá přivítání, ohňostroje, jízdy na saních, veřejné audience a stolování, slavnosti spojené s životními cykly císařské rodiny, slavnostní bohoslužby a mnohé další církevní i světské festivity. Proto jedním z hlavních cílů práce je nastínit alegorický obraz Markéty Marie a jeho vývoj na pozadí konkrétních životních rolí – jako druhorozené dcery krále Filipa IV. (1605-1665) a pozdější španělské infantky, nevěsty císaře a případné dědičky rozsáhlého impéria, císařovny a manželky Leopolda I., milující matky a nakonec zesnulé panovnice – vzoru všech ctností – na cestě k věčnému spasení.

V případě rekonstrukce obrazu Markéty Marie jako španělské infantky a druhorozené dcery Filipa IV. a Marie Anny jde především o vykreslení její alegorické podoby od narození 12. července 1651 až do veřejného vyhlášení zasnoubení 6. dubna 1663 a podpisu svatební smlouvy zástupci Leopolda I. 18. prosince 1663. Z hlediska typologie jednotlivých slavností a dochovaných pramenů se jedná o analýzu nejrůznějších oficiálních zpráv o průběhu narození infantky, následného křtu a dalších doprovodných festivitatů v různých koutech Evropy, které oslavovaly příchod dítěte na svět. Stranou pozornosti autor neponechává ani reflexi slavnostních okamžiků a rituálů u královského dvora v Madridu, jichž se druhorozená dcera Filipa IV. během svého dětství účastnila a kterými si prošla. Veřejné vyhlášení zasnoubení Markéty Marie a Leopolda I. 6. dubna 1663 a podpis svatební smlouvy 18. prosince 1663 zástupci panovníka představují významné přechodové rituály v životě španělské infantky a vstup do nové životní role – snoubenky a nevěsty císaře. Cílem tohoto oddílu je naznačit proměnu vnímání jejího alegorického obrazu až do dalšího přechodového rituálu – svatby „per procuram“ v Madridu 25. dubna 1666. O tři dny později se již jako císařovna vydala s početným španělským doprovodem cestu do střední Evropy.

Právě k cestě Markéty Marie do Vídně se váže pestrá škála rozličných performancí a nepřehledné množství dochovaných pramenů. Její nedílnou součástí tvořilo rituální rozloučení s členy královské rodiny, slavnostní vjezdy do měst, jimiž projížděla, nalodění v přístavech Denia a Barcelona, cesta na pozlacené královské jachtě *Reale de España* Středozemním mořem,

slavnostní vyloďení ve Finale Ligure nedaleko severoitalského Janova a přijetí španělským guvernérem Milánského vévodství Louisem de Guzmán Ponce de León, zmocněncem Leopolda I. Raimondem Montecuccolim a početným zástupem vyslanců jednotlivých států Apeninského poloostrova i dalších evropských zemí. Odtud Markéta Marie pokračovala přes Milánsko a Brescii do Rovereta, kde ji už netrpělivě očekávali další pověření zástupci Leopolda I. Tam se uskutečnil akt formálního předání Markéty Marie do rukou vyslanců císaře a veřejné rozloučení s početným španělským doprovodem. Po několikadenním odpočinku se mladá infantka vydala přes Trident, Bolzano, Tyrolsko, Korutany a Štýrsko do Vídně.

Slavnostní vjezd do Vídně 5. prosince 1666 odstartoval více než dvouměsíční a mimořádně nákladné oslavy sňatku. Současně stál na počátku jejího, více než šestiletého nepřetržitého pobytu v metropoli podunajské monarchie. Nedílnou součástí císařovna (ne)každodenního života v městě na Dunaji tvořila účast při nejrůznějších světských (audience, bály, hostiny, jízdy na saních, lovy, baletní, divadelní a hudební představení) i náboženských slavnostech (procesí, bohoslužby, pobožnosti, poutí). Proto se také autor věnuje náležitou pozornost interpretaci ceremoniálního postavení mladé panovnice v čele vídeňského dvora, v němž každý jedinec zaujímal přesně vymezené místo, včetně konkrétních gest nebo symbolů, jimiž dávala najevo své prvenství.

Další důležitý přelomový bod ve vnímání životních rolí Markéty Marie představovalo narození prvního potomka – Ferdinanda Václava – 28. září 1667. Od tohoto data lze zaznamenat nový alegorický prvek, který pronikl do scénářů a symboliky jednotlivých performancí. Dcera Filipa IV. už nebyla zobrazována pouze jako manželka císaře, ale jako císařovna-matka, jež byla schopná zajistit svému muži toužebně očekávané potomstvo. Tato skutečnost se promítla do průběhu nejrůznějších performancí, včetně slavné holdovací opery Antonia Cestiho *Il pomo d'oro*, která se uskutečnila u příležitosti narozenin Markéty Marie 12. a 14. července 1668. Na této skutečnosti nic nezměnilo náhlé úmrtí následníka trůnu 13. ledna 1668, ani dalších potomků, z nichž dospělého věku se dožila pouze dcera Marie Antonie, pozdější manželka bavorského kurfiřta Maxmiliána II. Emanuela.

Poslední – dílčí – „životní“ role Markéty Marie souvisí s jejím předčasným úmrtím 12. března 1673, oslavou a utvářením sociálního těla císařovny. V duchu antického hesla *De mortuis nil nisi bene* měl vstupovat do kolektivní paměti současníků i následujících generací výhradně kladný obraz panovnice na cestě k věčnému spasení. Tuto nesmírně zajímavou podobu není možné zrekonstruovat pouze na základě jednotlivých zmínek či zevrubných popisů průběhu posledních dnů života mladé manželky Leopolda I., úmrtí, pitvy, balzamování, třídního veřejného vystavení jejího těla v komnatách vídeňského Hofburgu a uložení

biologických pozůstatků nebožky do krypty kapucínského kostela a dalších chrámů ve Vídni. Stranou pozornosti nelze nechat ani efemérní castra doloris ve významných chrámech a kaplích jednotlivých měst podunajské monarchie, Římsko-německé říše i dalších koutů Evropy, zejména Madridu, včetně četných zádušních mší, pohřebních kázání a panegyrických „*consolationes*“ adresovaných císaři.